

Festivāls dabā un daba festivālā

Jau piecpadsmito reizi festivāls “Laba daba” šovasar jūlijā aicinās uz nedēļas nogali, kur kultūra un daba kopā svin vasaru. Būs koncerti un skatuves māksla, kino un darbnīcas, sarunas un kustība, un starp visiem notikumiem īsta vasaras brīvdienu sajūta. Bet ko par šiem cilvēku svētkiem varētu teikt daba?

Atbildot uz jautājumu, kāda ir saderība starp festivālu un dabu, jo par šādiem pasākumiem cilvēkiem lielākoties ir priekšstats kā par kaut ko gana šmucīgu un visnotaļ ne draudzīgu apkārtējai videi, festivāla organizatoru komandas pārstāve Gundega Turnele atzīst: “Festivāls “Laba daba” aplicina, ka saderība starp festivālu un dabu ir iespējama, izmantojot depoziā glāžu sistēmu, atkritumu vākšanu un šķirošanu, kā arī videi maksimāli draudzīgu materiālu izvēli, mobilo pelnutrauku ieviešanu un minimālus drukas darbus. Mūsu mērķis ir radīt labu piemēru, kas mudina apmeklētājus dabiski saudzēt sakopto ābeļdārzu un pļavu, pierādot, ka liela cilvēku sanāksšana var būt videi draudzīga. Protams, ka paradumu maiņa ir lēns process, un mēs esam tikai vieni no vēstniekiem.”

Viņa uzsver, ka tā ir vieta, kur satikt sen neredzētus māksliniekus, aiziet uz izrādi kopā ar bērniem, noskatīties īsfilmu maratonu, izstaigāt Ratnieku dabas takas, nakšņot ābeļdārzā vai dejojot rasā basām kājām. “Laba daba” ir vienīgais lielais ģimenēm un dabai draudzīgais mūzikas un mākslas festivāls, kas norisinās ārpus pilsētvides un piedāvā brīvdienas pie dabas plašā programmas noskaņu gammā, skaidrā Gaujas Nacionālā parka teritorijā.

“Liela mēroga pasākums dabā vienmēr atstāj ietekmi, tāpēc svarīgākais ir šo ietekmi maksimāli samazināt. Sekojam budisma principiem un cenšamies izvēlēties “mazāko ļaunumu”.

Festivāla infrastruktūra tiek plānota tā, lai iespējami saudzētu apkārtējo vidi – piemēram, tiek izmantoti esošie ceļi un piebraucamās zonas, tehniskais transports pārvietojas pa īpašām plāksnēm, lai nesabojātu zālienu, pēc festivāla teritorija tiek sakopta. Aicinām viesus izmantot transfēra autobusa pakalpojumu un braukt ar vilcienu līdz Siguldai. Drukājam pēc iespējas maz materiālu, izvēloties informācijas izvietojumu mājaslapā,” stāsta Gundega.

Festivāla apmeklētājiem tā organizatori rekomendē dažus elementārus, bet būtiskus noteikumus. Vispirms svarīgi smaidīt un baudīt, tāpat uzturēt dabu labu, kas īpaši būtiski no dabas aizsardzības viedokļa. Saudzēt labu dabu visapkārt iespējams, izturoties saudzīgi pret kokiem, augiem un apkārtējo vidi kopumā. Vēl vietējās uzvedības noteikumos paredzēts, ka labākais atkritums ir tas, kas atkritumu maisā, tādējādi rosinot apmeklētājus nepiemēslot apkārtni. Noteikts arī stikla traukus atstāt teltī un nekurināt ugunsgrākus. Festivāla teritorijā drīkst ienest tukšus ēdienu traukus un tukšas ūdens pudeles. Pudelēm drīkst būt korķi, bet tām jābūt tukšām. Festivāla laikā apmeklētājiem tā teritorijā ir pieejams ūdens krāns, pa kuru tek ūdens no dziļurbuma. Tas atrodas Suņa skatuves (šķūņa) galā virzienā uz Eža skatuvi. Ūdeni drīkst izmantot dzeršanai. Apmeklētāji gan aicināti pie šī krāna nemazgāt savus līdzī paņemtus traukus, lai ēdiena atkritumi nenokļūtu zemē. Festivāla teritorijā nedrīkst ienest ne stikla traukus, ne metāla galda piederumus (nažus, dakšas, karotes), ne dzērienus un ēdienus (tos gan drīkst ienest tēlu pilsētiņā). Pie skatuvēm tiek izvietotas zīmes, ka tur smēķēt aizliegts. Ik gadu apmeklētāji var saņemt mobilo pelnutrauku, lai samazinātu izsmēķu noņēmāšanu dabā, bet tos apkopotu un izbērtu kādā atkritumu tvertnē. “Apmeklētāji to ļoti novērtē, un ik pa laikam redzam, ka

Festivāla mērķis ir radīt labu piemēru, kas mudina apmeklētājus dabiski saudzēt sakopto ābeļdārzu un pļavu, pierādot, ka liela cilvēku sanāksšana var būt videi draudzīga

Ulda Siliņa foto

“Festivāls notiek brīnišķīgā vietā, un mūsu mērķis ir būt saudzīgiem pret apkārtējo vidi – būt “labiem dabai”, nevis tikai tās patērētājiem. Galu galā tā ir harmonija – kad tu jūties labi pats savā dabā, tu esi labdabīgs pret citiem un saudzīgs pret visu dzīvo ap sevi,” uzskata tā rīkotāji

Emīla Gunta Kūša foto

tos izmanto arī ārpus festivāla. Tās ir PET pudeļu sagataves, kas atgādina mēģeni ar skrūvējamu korķi. Uz festivāla laiku piesaistītie palīgi rūpējas, lai teritorija būtu sakopta, un tas ir ļoti pamanāms, ka festivāls ir neparasti tīrs. To mūsu apmeklētāji atzinīgi novērtē,” gandarīta ir organizatoru pārstāve.

“Festivāla nosaukumā “Laba daba” patiesībā ir iekodētas vairākas nozīmes, kas cita citu papildina, un mēs labprāt ļaujam katram apmeklētājam tajā saskatīt savējo,” teic organizatoru – aģentūras “Pareizā ķīmija” un Radio NABA – pārstāve G. Turnele. Viņa paskaidro sīkāk: “Pirmkārt, tas ir stāsts par cilvēka raksturu – mēs gribam uzsvērt labdabību: kur cilvēki ir atvērti un draudzīgi viens pret otru. Otrkārt, tas ir burtisks vēstījums par to, ka mēs esam dabā un par dabu. Festivāls notiek brīnišķīgā vietā, un mūsu mērķis ir būt saudzīgiem pret apkārtējo vidi – būt “labiem dabai”, nevis tikai tās patērētājiem. Galu galā tā ir harmonija – kad tu jūties labi pats savā dabā, tu esi labdabīgs pret citiem un saudzīgs pret visu dzīvo ap sevi. Tāpēc šis nosaukums ir nevis izvēle starp vienu vai

otru, bet gan viss kopums, kas veido mūsu festivāla unikālo atmosfēru.”

Braukājot pa Latviju un meklējot īsto vietu pirmajam festivālam, domubiedri daudz domājuši ne tikai par teritoriju, bet arī par sajūtu, ko grib radīt, – vietu, kur cilvēki var būt brīvi, atvērti, draudzīgi un vienkārši labi kopā pavadīt laiku, klausoties saulainu mūziku. “Pagājušajā gadā nolēmām ieturēt pauzi. Redzējām, ka pasākumu kalendārs apkārt ir kļuvis pārsātināts, tāpēc gribējām atgriezties tad, kad mūsu auditorija būs sailgojusies pēc īstas, nesteidzīgas kopā būšanas – pēc iespējas satikties “Ratnieku” sētā un skaidajā tēlu pilsētiņā ābeļdārzā,” teic G. Turnele. Līdzās organizētajiem pasākumiem viņa atgādina par neorganizēto skaistumu – mežu, kas atrodas tuvu festivāla norises vietai.

Pasākuma rīkotāja zina teikt: “Mēs bijām pirmais festivāls, kas 2019. gadā ieviesa glāžu depoziā sistēmu, pateicoties partneriem, kas šādu servisu nodrošināja. Līdz tam tas bija sapnis. Pēc mūsu aplēsēm, iepriekš ik gadu tika izlietoti aptuveni 30 000 plastmasas glāžu. 2019. gadā atkritumu apjoms samazinājās par 4,37 ton-

nām. Kopš tā laika depoziā glāžu sistēma festivālā tiek izmantota katru gadu un ir kļuvusi par ļoti ierastu praksi. Lielākā daļa apmeklētāju to uztver pašsaprotami, turklāt gadu gaitā redzams, ka sistēma strādā arvien efektīvāk.

Festivālā darbojas arī atkritumu šķirošanas punkti sadarbībā ar SIA “ZAAO”. Apmeklētāju ērtībai tiek nodrošināti bezmaksas dzeramā ūdens punkti.

Arvien biežāk cilvēki, īpaši jaunākā paaudze, ierodas arī ar savām ūdens pudelēm, krūzēm vai citiem atkārtoti lietojamiem traukiem. Tas rāda, ka videi draudzīgi ieradumi pakāpeniski kļūst par normu, nevis izņēmumu.”

Jāpiebilst, ka uz dabai draudzīgāku attieksmi cenšas pāriet ne viens vien plašam apmeklētāju pulkam organizēts pasākums. Piemēram, populārais taku skriešanas seriāls “Stirnu buks”, kas katrā posmā pulcē vairākus tūkstošus cilvēku un arī notiek dabā, jau vairākus gadus lieto sistēmu, ka distances dzirdināšanas punktos vairs nelieto vienreizlietojamās glāzītes, bet gan katram dalībniekam pašam jānodrošina sava krūzīte, pudele vai dzeršanas sistēma. Tāpat arī, tiesa gan, pilsētā notiekošie Dobeles svētki “Sāc vasaru te” pērn ieviesa atkārtoti lietojamo glāžu sistēmu, lai samazinātu plastmasas atkritumu daudzumu un veicinātu ilgtspējīgu domāšanu. Dobeles novada Kultūras pārvaldes projektu vadītāja Sandra Safranoviča paskaidro: “Depoziā atkārtoti lietojamo glāžu sistēmu Dobeles svētkos ieviesām pagājušajā gadā un arī šogad turpināsim šo risinājumu. Redzam, ka tas būtiski palīdz samazināt atkritumu apjomu – pēc svētkiem vide ir daudz tīrāka un sakārtotāka. Tāpat atkritumu izvešanas izmaksas ir samazinājušās aptuveni trīs reizes.”

Viņa arī stāsta, ka pašlaik depoziā sistēma tiek izmantota jau trīs lielākajos Dobeles novada pasākumos – Dobelē, Aucē un Tērvetē. “Protams, sākotnēji bija arī izaicinājumi un zināma skepses deva no apmeklētāju puses, jo bija jāmaina ierastie paradumi un jāparāda, ka šāds risinājums var būt gan ērtāks, gan videi draudzīgāks. Taču domāju, ka šogad iedzīvotāji jau būs vairāk pieraduši pie šīs kārtības un uztvers to kā pašsaprotamu pasākumu daļu,” secina S. Safranoviča.

Bērni mācās saudzēt dabu

Ekoskolu programma ir viens no populārākajiem un visaptverošākajiem vides izglītības modeļiem pasaulē, kas veicina bērnu izpratni par apkārtnējo vidi un ilgtspējīgu dzīvesveidu. Latvijā programmu kopš 2002. gada īsteno Vides izglītības fonds.

Jelgavas pirmsskolas izglītības iestāde “Zīlūks” ir ieguvusi ekoskolas vēstnieka statusu. “Ekoskolu programmā bērni mācās rūpēties par dabu un apkārtnējo vidi, šķirot atkritumus, taupīt resursus un izzināt dabas procesus rotaļās un praktiskās aktivitātēs. Bērni tiek iesaistīti dažādos projektos, eksperimentos un arī lēmumu pieņemšanā kopā ar skolotājiem un vecākiem. Tas palīdz veidot atbildīgu attieksmi pret vidi, ilgtspējīgus ikdienas ieradumus un veicina sadarbību,” stāsta “Zīluka” vadītāja Inga Luca.

Kopš 2023. gada “Zīlūks” piedalās starptautiskā projektā “Atkritumi kā resursi Latvijā – reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana”, kura mērķis ir samazināt atkritumu rašanos un veicināt aprites ekonomikas principu ieviešanu.

Projekta laikā divu gadu garumā visās grupās veikts atkritumu audits – bērni kopā ar skolotājiem svēruši radītos atkritumus, analizējuši rezultātus un meklējuši risinājumus to samazināšanai. Šajā laikā pārtikas atkritumu daudzumu izdevies samazināt par 60%. Ar bērniem regulāri pārrunāta pārtikas izšķērdība, bet pašapkalpošanās ēdienreizēs bērni paši uz šķīvja liek tik daudz ēdiena, cik spēj apēst. Pāri palikušais ēdiens netiek izmests – no tā gatavo, piemēram, ķiploku grauzdīņus vai griķu plāceņus, savukārt augļus un dārzeņus apēd vēlāk pēcpusdienā. Ikdienā bērni arī paši gatavo salātus, cep maizītes un kūkas, kā arī ziemai žāvē tējas, augļus un sēklas.

Bērnudārza “Zīlūks” videi draudzīgajās aktivitātēs allaž tiek iesaistīti arī bērnu vecāki. Pavasara talkā viņi ar mazajiem audzēkņiem gatavoja kastes, kurās augs dažādi dārzeņi

Divu gadu laikā sadzīves atkritumu apjoms samazināts par 54%, bet papīra un kartona iepakojuma daudzums – par 61%.

Pirmsskolas izglītības iestādes pedagogi atzīst, ka ekoskola ir darbietilpīgs komandas darbs, kurā labs rezultāts sasniedzams, ja tajā iesaistās gan pedagogi, gan bērni, gan viņu vecāki. I. Luca stāsta, ka sākumā ne visi vecāki to saprata un pieņēma jaunus noteikumus, piemēram, kāpēc apavi vai sporta tērps bērna skapītī netiek turēti plastmasas, bet gan auduma maisiņā. Nācās daudz skaidrot un izglītēt vecākus par videi draudzīgu dzīvesveidu. “Tajā pašā laikā cenšamies nekrīst galējībās.

Pastalās nestaigājam un tumsā pie svecēm nesēžam. Svarīgākais ir tas, kā mūsu darbība šodien ietekmēs mūs un Latvijas dabu nākotnē,” pauz “Zīluka” vadītāja.

Pēc vairāku gadu darba pedagogi secina, ka rezultāts ir. Piemēram, gadās, ka bērni par vides lietām zina vairāk nekā vecāki un var aizrādīt, ka, izejot no telpas, nav izslēgta elektrība. Īstenotas arī vecāku ierosinātās idejas par bērnudārza teritorijas labiekārtošanu. Vēl pēc vecāku ierosinājuma Ziemassvētku eglītes tika vestas uz briežu dārzu, bet izlaiduma meijas izmantotas pirts slotām.

Foto no PII “Zīlūks” arhīva

Māksla un vide rokrokā

Ar mākslas objektiem, festivāliem, performancēm un rezidencēm gan pasaulē, gan Latvijā mākslinieki pievērš uzmanību vides jautājumiem.

Pedvāles mākslas parks

Kas: pastaigu parks
Kur: Latvija, Abavas upes ieleja
Kad: kopš 1991. gada

Pedvāles mākslas parks ietilpst īpaši aizsargājamajā kultūrvēsturiskajā “Abavas teritorijā”. Gandrīz 100 ha platībā mākslinieki rezidenču laikā regulāri veido darbus, izmantojot dabā pieejamos materiālus un integrējot tos vidē. Ar vides instalācijām un objektiem Pedvāles mākslas parks parāda, kā mākslu var saistīt ar dabas aizsardzību un reģiona identitāti. Parku 1991. gadā sāka veidot tēlnieks Ojārs Arvīds Feldbergs. Līdz 2018. gadam tā nosaukums bija Pedvāles Brīvdabas mākslas muzejs.

Foto no visittalsi.com

“Jāntārpiņš” – “Staro Rīga”

Kas: festivāls
Kur: Rīga
Kad: kopš 2008. gada

Ikgadējā Rīgas gaismas festivālā “Staro Rīga” starp instalācijām un projektiem tiek rādīti darbi, kas aktualizē pilsētas,

kultūras un vides tēmas. Objektu “Jāntārpiņš” veidoja māksliniece Amanda Sofija Grosberga, iedvesmojoties no 2025. gada kukaiņa – jāntārpiņa. Kukainis pievērš uzmanību ar savu īpatnējo bioluminiscenci. Autore tam piešķīrusi simbolisku un filozofisku jēgu, norādot uz jauna posma vai dzīves sākumu.

Foto no staroriga.lv

“Kviešulauks–konfrontācija”

Kas: vides objekts
Kur: ASV, Ņujorka
Kad: kopš 1982. gada

Kopš 1982. gada fotogrāfija ar mākslinieci Agnesi Dēnesu zeltainu kviešu laukā uz Pasaules Tirdzniecības centra ēku fona vairākkārt nonākusi sabiedrības uzmanības centrā. Mūsdienās tā kļuvusi par mākslas vēstures piemēru, bet 1982. gadā A. Dēnesa uzsvēra ekoloģijas, lauksaimniecības un urbanizācijas problēmas. Vairāku miljardu dolāru vērtā laukā, kur iepriekš atradās atkritumu savākšanas laukums, māksliniece ar domubiedriem iesēja kviešus un pēc tam novāca ražu, un tas viss notika Ņujorkas vēsturiskajā centrā Manhetenā. Darbs pievērsa uzmanību pārtikas un zemes vērtības jautājumiem un sociāli politiskām izvēlēm.

Publicitātes foto no agnesdenesstudio.com

“Ledus pulkstenis”

Kas: instalāciju sērija
Kur: Kopenhāgena, Parīze, Londona
Kad: 2014., 2015., 2018. gadā

Islandes mākslinieks Olafurs Eliassons un dāņu ģeologs Miniks Rosings izveidoja

instalāciju sēriju, kurā milzīgi ledus gabali no Grenlandes tika izvietoti dažādu pilsētu publiskajā vidē, lai vizualizētu klimata pārmaiņas un ledus kušanu. Pirmā instalācija tika izrādīta 2014. gadā Kopenhāgenā, nākamā Parīzē 2015. gadā, pēc tam 2018. gadā Londonā. Instalāciju izrādīšanas laiki bija piesaistīti starptautiskām klimata sanāksmēm un ziņojumiem.

Publicitātes foto no art-sheep.com

“Bildes rāmis”

Kas: skulptūru parks
Kur: ASV, Linkolna
Kad: kopš 2014. gada

Jako Pernu vides objekts “Bildes rāmis” ir ekomākslas piemērs. 6,8 m augstajai skulptūrai mākslinieks izmantojis tikai egli un priedi. Skulptūra 2014. gadā radīta speciāli parkam “Skulptūras dabā” (“Sculpture in the Wild”), kas atrodas ASV pilsētā Linkolnā. Parka mērķis ir pievērst uzmanību vietai ar mākslu, mainīt stereotipu par agrāko kalnrūpniecības pilsētu, kurā ražošana apsīkusī. Ražošanu nomaiņīt pret mākslu – tāds bija parka veidotāju sapnis.

Publicitātes foto no sculptureinthewild.com

PIEREDZE

Taupa resursus un neizmanto vienreizlietojamus plastmasas traukus

Ikdienā iestādē īpaša uzmanība tiek pievērsta resursu taupīšanai un atkārtotai materiālu izmantošanai. “Zīlūkā” atteikušies no balonu un vienreizlietojamo plastmasas trauku izmantošanas, bet sadarbībā ar ģimenēm no otrreiz izmantojamiem audumiem izgatavoti drēbju maisiņi. Pie elektrības un ūdens slēdžiem izvietotas bērnu veidotas atgādnēs par resursu taupīgu izmantošanu.

Mācās audzēt dārzeņus un izmanto lietussūdeni

Lai bērniem veidotos izpratne par vietēju un sezonālu pārtiku, viņi aktīvi darbojas siltumnīcā un āra mazdārziņā – sēj, laista, ravē, vēro augšanu un bauda pašu izaudzētos augļus, ogas, dārzeņus un garšaugus. Katrai grupīnai ir sava augstā dobe gan ārā, gan siltumnīcā. Ierīkotas lietussūdens mucas, kur uzkrājušos ūdeni izmanto augu laistīšanai. Tā rezultātā samazinājies iestādes ūdens patēriņš, kas nāk par labu budžetam un videi. Dobju laistīšana bērniem vasarā ir īpaši iemīļota nodarbe. Ikdienā bērni apgūst arī kompostēšanas pamatus – mācās, kā no augu atliekām un citām organiskām vielām veidojas vērtīgs komposts augsnes bagātināšanai.

Radošo darbu tapšanā izmanto pārstrādājamus materiālus

Sadarbībā ar Jelgavas tipogrāfiju iestāde samazinājusi jauna papīra iegādi, izmantojot tipogrāfijas papīra atgriezumus. Plaši tiek izmantoti arī dažādi otrreiz lietojami materiāli – no kartona kastēm bērni veido automašīnu trases, veikalu stendus un lelļu mājas, savukārt plakātu un radošo darbu tapšanā izmanto dažādus otrreiz pārstrādājamus materiālus.

Organizē drēbju un grāmatu maiņas punktu

Divas reizes gadā iestādē tiek organizēti drēbju maiņas punkts “Man lieks, citam prieks”, kur iespējams apmainīties ar bērnu un pieaugušo apģērbu un apaviem. Savukārt pie iestādes āra teritorijā izveidots grāmatu maiņas punkts, kas pieejams ne tikai “Zīluka” ģimenēm, bet arī ikvienam iedzīvotājam.

Latvijas vides aizsardzības fonds

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA “Kurzemes Vārds”.